

ZÁKLADY EKONOMIE

MAKROEKONOMIE A PRODUKT

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

MAKROEKONOMIE A PRODUKT

V rámci této přednášky se *dozvíte*:

- pochopíte roli *makroekonomické stabilizační politiky*,
- zjistíte jak je definován *hrubý domácí produkt* a pochopíte rozdíl mezi jeho nominální a reálnou hodnotou,
- dozvíte se koho ekonomická teorie považuje za *nezaměstnaného* a uvědomíte si, jaký je rozdíl mezi skutečnou a přirozenou mírou nezaměstnanosti,
- se naučíte *rozlišovat mezi explicitními a implicitními cenovými indexy*
- a na závěr získáte informace o způsobu *měření vnější ekonomické rovnováhy*.

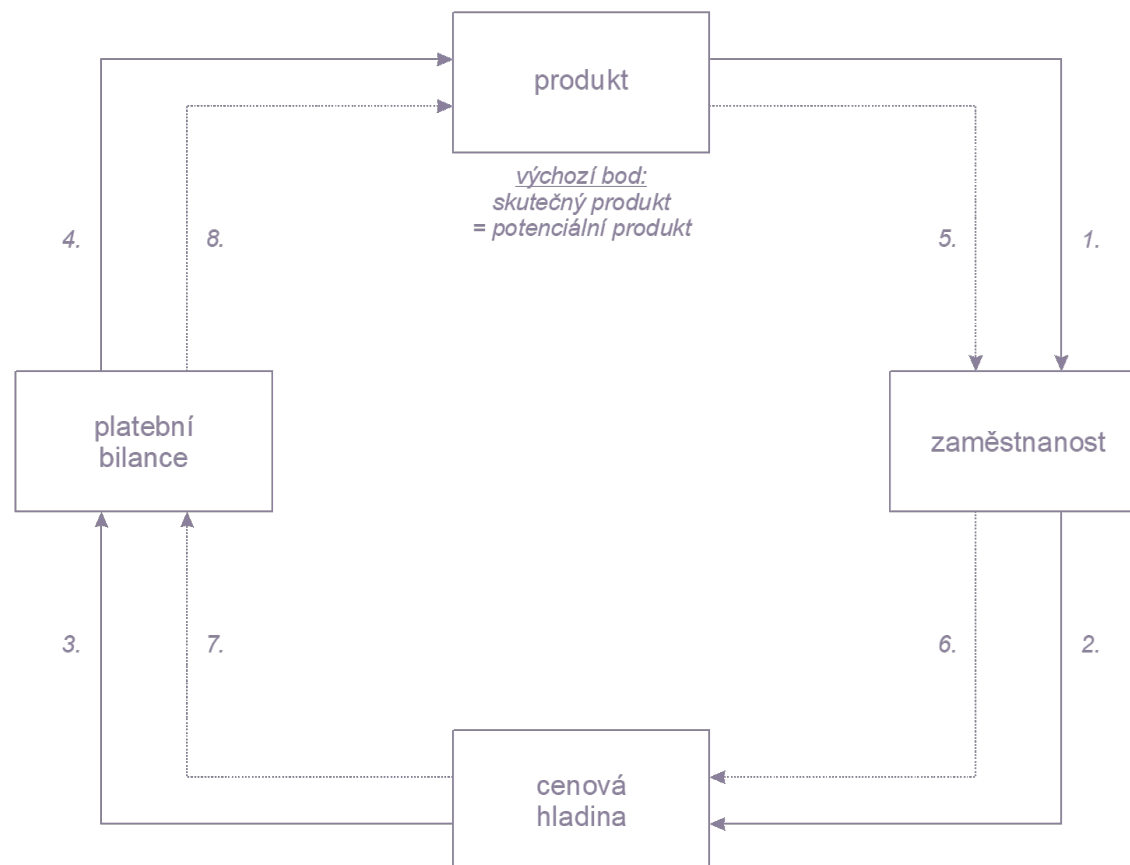
Literatura:

- TULEJA, P., NEZVAL, P., MAJEROVÁ. *Základy makroekonomie*. Praha: BizBooks, 2012. ISBN 978-80-265-0007-0, ss. 6-21

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

1-1: PROCES PROHLUBOVÁNÍ (ZMENŠOVÁNÍ) VNITŘNÍ A VNĚJŠÍ EKONOMICKÉ ROVNOVÁHY

MAKROEKONOMIE A STABILIZAČNÍ POLITIKA

- **stabilizační politika:**
  - *pohyb 1:* změna objemu vyráběné produkce mění v dané zemi úroveň zaměstnanosti (potenciální produkt a zaměstnanost).
  - *pohyb 2:* reakci cenové hladiny na změny, k nimž došlo na trhu práce (plná zaměstnanost a tlak na růst ceny).
  - *pohyb 3:* růst cenové hladiny mění vnější ekonomickou rovnováhu (předstih tempa růstu domácích cen).
  - *pohyb 4:* reakci domácí produkce na změny, k nimž došlo v oblasti zahraničního obchodu (pokles vývozu a produkt).
  - *pohyb 5:* odezvu trhu práce na změny ve výrobě (pokles produkce a růst nezaměstnanosti).
  - *pohyb 6:* změna, k níž došlo na trhu práce, znovu mění úroveň cenové hladiny (klesající produkce a zaměstnanost stabilizují cenovou hladinu).
  - *pohyb 7:* reakci vnější ekonomické rovnováhy na postupnou stabilizaci domácí cenové hladiny (pokles dovozu a růst vývozu a jejich vliv na saldo PB).
  - *pohyb 8:* odezvu domácí produkce na pohyby v oblasti zahraničního obchodu (růst vývozu a produkt).
- **makroekonomická stabilizační politika:** politika, jejímž hlavním cílem je nalézt a následně také odstranit veškeré poruchy vznikající v daném ekonomickém systému.

PRODUKT

- *výroba (produkce)* – společensky organizovaná lidská činnost směřující k tvorbě statků a služeb, které jsou buďto přímo směňovány na trhu statků a služeb, nebo pokud na tomto trhu směňovány nejsou, jsou vyráběny pomocí vstupů obchodovaných na trzích výrobních faktorů,
- rozlišujeme mezi:
  - *tržní produkcí (TP),*
  - *produkcí pro vlastní konečné užití (PVKU),*
  - *a ostatní netržní produkce (ONTP).*

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

PŘIDANÁ HODNOTA

- produkt tvořen jak hodnotou statků a služeb, které výrobci v průběhu výrobního procesu zcela či částečně spotřebovávají, tj. hodnotou mezipotřeby (MS), tak hodnotou přidanou zpracováním,
- *přidaná hodnota (PH)*: hodnota produkce sniženou o hodnotu vstupů, které byly danou firmou zakoupeny od jiných producentů,
- *spotřeba fixního kapitálu (SFK)*: opotřebení kapitálových statků, jejichž užití je ve výrobním procesu rozloženo do delšího časového úseku.

$$HPH = \check{C}PH + SFK \quad (1.1)$$

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

1-2: HRUBÁ PŘIDANÁ HODNOTA VZNIKLÁ PŘI VÝROBĚ 20 TIS. LITRŮ HROZNOVÉHO DŽUSU

fáze	mezispotřeba (náklady na materiál a meziprodukt)	produkt (příjmy z prodeje produkce)	hrubá přidaná hodnota (produkt – mezispotřeba)
I. fáze: sběr hroznů	- CZK	72.000 CZK	72.000 CZK
II. fáze: výroba džusu	72.000 CZK	134.000 CZK	62.000 CZK
III. fáze: plnění do obalů	134.000 CZK	164.000 CZK	30.000 CZK
IV. fáze: expedice džusu	164.000 CZK	196.000 CZK	32.000 CZK
suma	370.000 CZK	566.000 CZK	196.000 Kč

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ**

PŘIDANÁ HODNOTA

$$HDP = HPH + \check{C}DV \quad (1.2)$$

HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT

- *hrubý domácí produkt*: peněžní hodnota celkové finální produkce, která byla v dané ekonomice vyrobena v průběhu určitého časového období. Musí být:
  - *vyroben v běžném období,*
  - *oceněny tržními cenami*
  - *a určeny ke konečnému užití.*
- *hrubý národní produkt (HNP)*: peněžní hodnota celkové finální produkce, která byla v průběhu určitého časového období vyrobena pomocí národních výrobních faktorů.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT

$$\check{C}PD = HDP - SFK \quad (1.3)$$

$$HDP_t = \sum_{n=1}^{\infty} Q_{n;t} \cdot P_{n;t} \quad (1.4)$$

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

1-6: OBJEM A CENA PRODUKCE A SÝRU V SINGULÁRII V LETECH 2000-2004 (S. C. 2000 = 100)

rok	chleba		sýr		HDP _n	HDP _R
	objem produkce	cena produkce	objem produkce	cena produkce		
2000	100	5	20	20	900	900
2001	110	6	21	21	1.101	970
2002	115	8	22	21	1.382	1.015
2003	115	9	21	23	1.518	995
2004	120	11	22	26	1.892	1.040

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ**

MĚŘENÍ HRUBÉHO DOMÁCÍHO PRODUKTU

- *výdajová metoda:*
  - *konečná spotřeba domácností (C),*
  - *konečná spotřeba vlády* či také vládní výdaje za statky a služby (G). Tyto výdaje dále členíme na vládní výdaje za spotřební statky a služby (G_C) a na investiční výdaje vlády (G_I),
  - *tvorba hrubého kapitálu* či také hrubé investice (I_g). Rozlišujeme mezi výdaji na tvorbu hrubého fixního kapitálu (I_f) a výdaji spojenými se změnou stavu zásob či také investicemi do zásob (I_s). Popřípadě mezi obnovovacími investicemi (I_r) a čistými investicemi (I_n),
  - *vývoz* či také výdaje na export (EX)
  - a výdaje na *dovoz*, resp. import (IM).

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

MĚŘENÍ HRUBÉHO DOMÁCÍHO PRODUKTU

$$HDP_{KC} = C + G_C + G_I + I_f + I_s + EX - IM \quad (1.7a)$$

$$HDP_{KC} = C + G + I_g + EX - IM \quad (1.7b)$$

$$HDP_{KC} = C + G + I_g + NX \quad (1.8)$$

$$HDP_{ZC} = C + G + I_g + NX - \check{C}DV \quad (1.9)$$

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

MĚŘENÍ HRUBÉHO DOMÁCÍHO PRODUKTU

- *důchodová metoda:*

- *náhrady zaměstnancům (NZ)*, které členíme na mzdy a platy (w) a sociální příspěvky od zaměstnavatelů (spz),
- *daně z výroby a z dovozu (T_{PIM})*,
- *výrobní dotace (VD)*,
- *čistý provozní přebytek (HPP)*, resp. v případě domácností *smíšený důchod (SD)*. Tato položka hrubého domácího produktu je pak tvořena především zisky firem (z), úroky (i), jinými důchody z kapitálu (r_o) a důchody plynoucí ze samozaměstnání (sz).

$$HDP_{KC} = w + spz + T_{PIM} - VD + z + i + r_o + sz \quad (1.10a)$$

$$HDP_{KC} = NZ + T_{PIM} - VD + HPP \quad (1.10b)$$

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

MĚŘENÍ HRUBÉHO DOMÁCÍHO PRODUKTU

- přičteme-li k hrubému domácímu produktu v kupních cenách *čisté vlastnické důchody ze zahraničí* ($\check{C}D_F$), které představují rozdíl mezi vlastnickými důchody, jež obdrží domácí ekonomické subjekty ze zahraničí a vlastnickými důchody, které získají zahraniční ekonomické subjekty v tuzemsku, pak získáme hrubý národní důchod.
- *hrubý národní důchod (HND)*: celková peněžní hodnota vlastnických důchodů, jež v průběhu určitého časového období obdrží domácí ekonomické subjekty:

$$HND = HDP_{KC} + \check{C}D_F \quad (1.11)$$

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

MĚŘENÍ HRUBÉHO DOMÁCÍHO PRODUKTU

$$\check{C}ND = HND - SFK \quad (1.12)$$

$$HND_D = HND + \check{C}TR_F \quad (1.13)$$

- *čistých transferů ze zahraničí* ($\check{C}TR_F$) určíme jako rozdíl mezi běžnými transfery, které jsou tuzemským subjektům vyplaceny v zahraničí a běžnými transfery, jež jsou zahraničním ekonomickým subjektům vyplaceny v tuzemsku.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

MĚŘENÍ HRUBÉHO DOMÁCÍHO PRODUKTU

- *hrubý národní disponibilní důchod* zachycuje celkovou peněžní hodnotu důchodů, které mají v průběhu určitého časového období k dispozici domácí ekonomické subjekty a jež následně rozdělují mezi výdaje konečnou spotřebu a hrubé národní úspory (NS_g):

$$HND_D = C + NS_g \quad (1.14)$$

$$\check{C}ND_D = HND_D - SFK \quad (1.15)$$

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

1-1: OD HRUBÉHO DOMÁCÍHO PRODUKTU K HRUBÉMU NÁRODNÍMU DISPONIBILNÍMU DŮCHODU

náhrady zaměstnancům		
+ daně z výroby a z dovozu		
+ čistý provozní přebytek/smíšený důchod		
+ spotřeba fixního kapitálu		
– výrobní dotace		
= hrubý domácí produkt v kupních cenách		
+ vlastnické důchody ze zahraničí	=	čisté vlastnické důchody ze zahraničí
– vlastnické důchody vyplacené do zahraničí		
= hrubý národní důchod	:	<i>počet domácností = osobní důchod</i>
+ běžné transfery ze zahraničí	=	čisté transfery ze zahraničí
– běžné transfery placené do zahraničí		
= hrubý národní disponibilní důchod	:	<i>počet domácností = disponibilní důchod</i>

MĚŘENÍ HRUBÉHO DOMÁCÍHO PRODUKTU

- *odvětvová metoda*: součet všech hrubých přidaných hodnot, které byly ve sledovaném období vytvořeny v jednotlivých sektorech národního hospodářství:

$$HDP_{ZC} = \sum_{n=1}^m HPH_n \quad (1.16)$$

$$HDP_{KC} = \sum_{n=1}^m HPH_n + \check{C}DV \quad (1.17)$$

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

1-11: SROVNÁNÍ TŘÍ METOD VÝPOČTU HRUBÉHO DOMÁCÍHO PRODUKTU NA PŘÍKLADU HDP ČESKÉ REPUBLIKY

výdajová metoda	mld. CZ	důchodová metoda	mld. CZ	odvětvová metoda	mld. CZ
hrubý domácí produkt	3.530,2	hrubý domácí produkt	3.530,2	hrubý domácí produkt	3.530,2
konečná spotřeba domác.	1.669,3	náhrady zaměstnancům	1.516,0	čisté daně z produktů	348,4
konečná spotřeba vlády	718,5	daně z výr. a z dovozu	397,6	HPH zemědělství	112,6
konečná spotřeba NISD	28,3	výrobní dotace	-81,8	HPH průmyslu a energetiky	1001,6
tvorba hrubého kapitálu	936,5	hrubý provozní přebytek	1.698,4	HPH stavebnictví	199,2
vývoz	2.830,3			HPH obchodu a služeb	1.868,4
dovoz	-2.652,7				

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ**

TEMPO RŮSTU HDP

$$g_{HDP;p} = \frac{HDP_{p;t+1} - HDP_{p;t}}{HDP_{p;t}} \cdot 100 \quad (1.18)$$

POTENCIÁLNÍ HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT A PRODUKČNÍ MEZERA

$$GAP = \frac{HDP - HDP_p}{HDP_p} \cdot 100 \quad (1.19)$$